

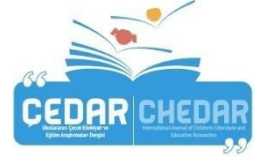

Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

Cilt 5 Sayı 1, 2021, Sayfa: 50-65

International Journal of Children's Literature and
Education Researches

Volume 5, Number 1, 2021, Page: 50-65

2005-2017 Yılları Arasında Basılmış Resimli Öykü Kitaplarının Duygusal Okuryazarlık Açısından İncelenmesi*

Ceren KOÇAK**
Başkent Üniversitesi, Türkiye

Saniye BENCİK KANGAL***
Hacettepe Üniversitesi, Türkiye

Geliş Tarihi / Submitted: 26 / 11 / 2021 Kabul Tarihi / Accepted: 03 / 05 / 2021

Özet: Bu çalışmanın amacı, Ankara ilindeki üniversitelere bağlı anaokullarında bulunan 2005-2017 yılları arasında basılmış resimli öykü kitaplarının duygusal okuryazarlık açısından incelenmesidir. Araştırmada, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada uygulandığı karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın nicel kısmı tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın nitel kısmında doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilindeki üç üniversiteye bağlı köklü anaokullarının kitap listelerinden oluşan 227 adet resimli öykü kitabı oluşturmuştur. Veriler araştırmacı tarafından literatür taraması ve uzman görüşü alınarak geliştirilen “Resimli Öykü Kitaplarını Duygusal Okuryazarlık Açısından İnceleme” formu aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen veriler betimleyici istatistik yöntemleri ve parametrik olmayan testler ile çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre yabancı öykü kitapları yerli öykü kitaplarına oranla duygusal okuryazarlığı daha iyi yansıtmaktadır ($p<0,05$). Resimli öykü kitaplarında en sık rastlanan duygu Zevk duygu kümesi (Mutluluk, Sevinç, Coşku, Heyecan, Eğlenme, Hoşnutluk) iken en az rastlanan duygu Öfke duygu kümesidir (Hiddet, Sinirlenme, Kızgınlık, Alınganlık, Rahatsızlık). Araştırmadan elde edilen bulguların çocuk edebiyatı alanında çalışan uzmanlara ve yeni araştırmalara yol göstereceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Resimli Öykü, Duygu, Okuryazarlık, Duygusal okuryazarlık.

Abstract: The aim of this study is to investigate the illustrated story books published between 2005-2017 in the kindergartens attached to universities in Ankara in terms of emotional literacy. In the study, a mixed method was used in which quantitative and qualitative research methods were applied together. The quantitative part of the research is a descriptive study in the screening model. In the qualitative part of the study, a document analysis method was used. The sample of the study consisted of 227 illustrated story books consisting of the book lists of rooted kindergartens affiliated to three universities in Ankara. The data from the research was collected through the form “Investigation The Illustrated Story Books In Terms Of Emotional Literacy” which was developed by literature review and expert opinion by the researcher. Descriptive statistics methods and nonparametric tests, which are Mann Whitney-U test and Chi-square test, were used to analyse the data. As a result; it has been found that foreign story books are more likely to reflect emotional literacy than native books ($p<0,05$). According to the research results, the most frequent emotion reflected in illustrated books were Pleasure Emotion Cluster (Happiness, Joy, Enthusiasm, Excitement, Fun, Gladness) while the least frequent one was Anger Emotion Cluster (Rage, Fury, Irritability, Disturbance). The findings obtained from the research will guide experts working in the field of children's literature and new researches in this field.

Key Words: Children's Literature, Illustrated story, Emotion, Literacy, Emotional Literacy.

* Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi'nde 2018 yılında tamamlanan yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

** Sorumlu Yazar, Öğr. Gör., 0000-0001-5801-8869, kocak.crn@gmail.com

*** Doç. Dr., 0000-0002-2585-5078, sbencik@hacettepe.edu.tr

Giriş

Erken çocukluk dönemi bireyin gelişiminin en hızlı olduğu ve kişiliğin temellerinin atıldığı kritik bir dönemdir. Bu dönemde çocuklar; bilişsel, motor, dil, sosyal ve duygusal gelişimini, kendi hızında ve içerisinde yaşadığı çevrenin zenginliği ölçüsünde potansiyelinin en üst basamağına erişerek tamamlar. Çocuklar doğdukları andan itibaren aileden, okuldan ve içinde yaşadıkları toplumdan etkilenerek gelişir, öğrenir ve çeşitli beceriler edinirler. Çocuğun gelişimi fiziksel, sosyal, zihinsel ve duygusal yönleri ile bir bütün olup bunlardan birinin ihmali bile çocuğun gelişimini olumsuz etkilemektedir (Oktay, 2002).

Duygusal gelişim, insan gelişiminin kritik gelişim alanlarından biridir. Duyguların, hayatımızı ne kadar iyi etkilediği fikri yeni değildir ve duygular, insanlar yeryüzünde var olduğu sürece var olmuştur (Deutschendorf, 2009). Duygu, bir his ve bu hisse özgü belirli düşünceler, psikolojik ve biyolojik haller ve bir dizi hareket eğilimi anlamında tanımlanmaktadır (Goleman, 2017). Duygular, iç dünyamız ya da sosyal çevremizde olan önemli olaylar ile ilgili sinyallerdir. Nasıl hissettiğimiz ne düşündüğümüzü ve nasıl düşündüğümüzü etkiler. Duygular önemli olaylara karşı dikkatimizi yönlendirir, belli bir davranış için bizi hazırlar ve problem çözerken düşünce sürecimize rehberlik eder (Caruso ve Salovey, 2004). Araştırmalar, duygusal olarak yeterli bireylerin, yaşamın ilerleyen yıllarında sosyal yeterlik başta olmak üzere akademik beceriler ile iş hayatında daha etkin bireyler olduklarını ortaya koymaktadır. Erken çocukluk döneminde çocuklar kişilik gelişimine paralel olarak sosyal ve duygusal gelişim alanında da yeterlik kazanırlar. Beyin gelişiminin en esnek olduğu bu dönemde, evde ve okulda öğrenilen duygusal dersler, duygu devrelerini şekillendirerek kişileri daha yeterli ya da yetersiz kılmaktadır (Goleman, 2017). Özellikle son yıllarda yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar erken çocuklukta duygusal gelişim, duygusal yeterlik ve duygusal okuryazarlık kavramlarının önemini ortaya koymakta ve bu bağlamda duygusal okuryazarlık becerilerinin (duyguları tanıyabilme, duyguları anlayabilme, duyguları ifade edebilme ve duyguları düzenleyebilme) erken yaşlardan itibaren çocuklara kazandırılmasının önemi vurgulanmaktadır (Denham, 1998; Sorin, 2004). Kopp (1989), duygusal dili öğrenmenin, çocukların duygularını anlamalarına ve duygular ile ilgili durumlar hakkında konuşmanın, çocukların duygularını kontrol etmelerine ve yönetebilmelerine yardımcı olduğunu ifade etmektedir (akt. Ripley, 2007).

Eğitimde hala görece yeni ve büyüyen bir alan olan duygusal okuryazarlık, duygusal bilgiyi işleme yeteneği olan duygusal zekâ kuramına dayanır (Bruce, 2010). Duygusal zekâ terimi, bu yapıyla yakından ilişkili ve literatürde kullanılan en yaygın terimleri olan “duygusal farkındalık”, “duygusal okuryazarlık”, “duygusal yeterlik”, “duygusal sosyal zekâ” gibi terimleri tanımlamada kullanılan kesin, geniş ve çeşitli bir yaklaşımı kapsamak için kullanılmaktadır (Baron, 2007).

Çocuklar basit duygularla doğarlar ve zamanla bu duygu becerileri repertuarlarına karmaşık duygular eklenerek duygu dünyaları zenginleşir ve bu duyguları uygun yollarla kontrol etmeyi öğrenirler (Hansen & Zambo, 2007). Çocukların sonradan edinecekleri duygusal beceriler, ilk yıllarda edindiklerinin üzerinde oluşur (Goleman, 2017). Çocuklar üç yaşına ulaştıklarında birçok duyguyu deneyimler ve ifade ederler. Çocukların duygu repertuarları üzüntü, kaygı, korku, merak, eğlenme gibi tüm temel duyguları içerir ve duyguların ifade edilme biçimleri giderek farklılaşır (Denham, 1998). Okul öncesi dönemde çocuklar kendilerinin ve başkalarının duygularını doğru bir şekilde yorumlayabilir, duyguların içten geldiğini ve başkalarından saklanabileceğini bilirler. Duyguları okuyabilen çocuklar, yetişkinlerle ve akranları ile nasıl ilişki kuracağına daha iyi karar verebilmektedirler (Smith, 2014).

Günümüzde gelişen ve değişen teknoloji ile birlikte okul öncesi dönem çocuklarının, kendilerine oldukça cazip gelen birçok farklı uyaran etkisinde kaldığı ve oyun oynama, sosyalleşme, keşfetme ve öğrenme ihtiyaçlarının bu kaynaklardan sağlanarak zihinsel, dilsel, sosyal, duygusal ve fiziksel gelişimlerinin desteklendiği görülmektedir. Çocukların duygusal gelişiminin desteklenmesinde dilsel yeteneğin ve duygusal söz varlığının önemi açıktır. Çocuk edebiyatı ürünlerinden resimli öykü kitapları bu bağlamda önemli bir işleve sahiptir. Resimli çocuk kitapları, çocukların zevk alabileceği, eğlenirken öğrenebileceği ve onlara düş dünyasının kapılarını aralamayı başaran görsel öğelerden ve dilsel metinlerden oluşmuş kitaplardır (Şimşek, 2016). Çocuk edebiyatı, edebi-estetik ve sofistike hikayeler çerçevesinde sadece dilsel yetenekleri değil, aynı zamanda kahramanların duygusal süreçleri hakkında

da bir anlayış sağlamaktadır (Kumschick, 2012). Çocukların kitaplarla ilgili deneyimleri arttıkça, başkaları gibi düşünmeye ve diğer insanların rollerini kendi kendilerine yansıtmaya başlayabilirler. Bu nedenle, seçilen kitaplardaki karakterlerin duygu ve davranışları hakkında yapılan konuşma çalışmaları çok önemlidir. Hirsh ve Golinkoff (2003) yüksek sesle okunan iyi seçilmiş bir resimli öykü kitabının ve duyarlı, cesaret verici bir erken çocukluk eğitimcisinin çocukların duyguları anlamalarına ve onlarla baş etmelerine yardımcı olabileceklerini bildirmiştir (Hansen & Zambo, 2007). Edebiyat, çocukların, duygularını tanımalarına ve kendileri hakkında bir algılarının oluşmasına yardımcı olabilir. Çocukların, bazı duyguların normal olduğunu öğrenmeleri, kendilerinin de normal olduklarını anlamalarını destekleyebilir (Sawyer, 2004). Çocukların, kitaplarla olan deneyimlerini arttırmaları, başkaları gibi düşünmeye ve diğer insanların rollerini kendi kendine yansıtmasını sağlamaktadır, bu nedenle kitaplardaki karakterlerin duygu ve davranışları hakkında yapılan konuşma çalışmaları önemlidir (Güleç ve Geçgel, 2015). Okul öncesi dönem çocuklarına kitap okumak, duygusal bakımdan onlara yardımcı olmaktadır, çocukların kendilerini tanımalarına, özdeşleştiği kahramanlar yoluyla duygularıyla başa çıkmayı öğrenmelerine yardımcı olmaktadır (Alpöge, 2003).

Erken çocukluk döneminde duygusal okuryazarlığın kazandırılmasında resimli öykü kitaplarının önemli bir role sahip olduğu açıktır (Harper; 2016; Nikolayeva, 2013). Alanyazında resimli öykü kitaplarının dil becerileri ve erken okuryazarlık becerileri başta olmak üzere birçok gelişim alanı ve becerilerini olumlu yönde etkilediğini ortaya koyan çalışmalara (İştan ve Akoğlu, 2016; Yıldız Bıçakçı, Er ve Aral, 2018) rastlanmaktadır ancak resimli öykü kitaplarının duygusal okuryazarlık açısından inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Planlanan bu çalışma ile resimli öykü kitaplarının içerik özelliklerinin duygusal okuryazarlığı destekleme konusundaki işlevi ve kitaplarda hangi duygulara yer verildiğinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Ankara ilindeki üniversitelere bağlı anaokullarında bulunan 2005-2017 yılları arasında basılmış yerli ve yabancı resimli öykü kitaplarının duygusal okuryazarlık açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın temel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Resimli öykü kitaplarında yer alan duyguların dağılımı nasıldır?
2. Resimli öykü kitaplarında yer alan duygu kümelerinin duygu alt kümelerine göre dağılımı nasıldır?
3. Resimli öykü kitaplarında duygusal okuryazarlığın yansıtılması yerli ve yabancı kitaplar açısından farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma kapsamında, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada uygulandığı karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmada karma yöntem araştırma desenlerinden önce nitel verilerin sayısallaştırılması ve nicel verilerle birleştirilerek analiz edilmesi amacıyla “Çeşitleme” deseni kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmanın nicel kısmı tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın nitel kısmında doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu’ndan gerekli izinler alınmıştır.

Çalışma Grubu

Ankara ilindeki üç üniversiteye bağlı anaokulunun kitap listelerine ulaşılmış ve kitap listelerinden seri kitaplar, etkinlik kitapları ve bilimsel kitaplar çıkarılarak okul öncesi dönem yaş grubuna uygun 2005-2017 yılları arasında basılmış toplam 658 adet resimli öykü kitabı çalışmanın evreninde yer almıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda “Olasılık Temelli Örneklem Yöntemlerinden Seçkisiz Örneklem Yöntemi” kullanılmıştır. Bu doğrultuda, evreni 658 olan bir kitleden uygun örneklem formülü yardımıyla toplam 243 örneklem ile çalışılması planlanmıştır. Örneklem dağılımı ağırlıklı dağıtım yöntemi kullanılarak her okula ağırlıkları oranında dağıtılmıştır. Ulaşılan kitaplarda öykü niteliğinde olmayan 3 kitap ve masal özelliği taşıyan 2 kitap örneklemden çıkarılarak araştırmaya dâhil edilmemiştir. Ayrıca örneklemde yer alan 11 kitap basım yılı itibarıyla 2005-2017 yılları arasında yer almadığından araştırmaya dâhil edilmemiştir. Örneklemi oluşturan 227 resimli öykü kitabının 136’sı yerli, 91’i yabancı öykü kitabıdır.

Tablo 1. Örneklem Seçimi

		243	Örneklem
A Anaokulu	382	0,580547	141
B Anaokulu	169	0,256839	62
C Anaokulu	107	0,162614	40
Evren	658	1	243

Tablo 2. Resimli Öykü Kitaplarının Yerli veya Yabancı Olma Durumlarına Göre Dağılımı

Kitabın Anadili	f	%
Yerli	136	59,92
Yabancı	91	40,08
Toplam	227	100,00

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak okul öncesi dönem resimli öykü kitaplarını duygusal okuryazarlık açısından incelemek amacıyla alanyazın araştırması sonuçlarına ve beş alan uzmanının görüşlerine dayanarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Resimli Öykü Kitaplarını Duygusal Okuryazarlık Açısından İnceleme Formu” kullanılmıştır. Form; “Kitap Künyesi”, “Kitapta İşlenen Duygular” ve “İçerik Açısından Duygusal Okuryazarlık” olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır. Formun birinci bölümünde Kitap Künyesine (Kitabın adı, Yazarın adı, yazarın cinsiyeti, resimleyen, çeviren, kitabın konusu, kitabın teması, kitabın iletisi, ana karakter, yan karakter, yayınevi, yayım yılı ve baskı sayısı) ilişkin başlıklar yer almaktadır. Formun ikinci bölümünde “Kitapta İşlenen Duygular” kategorisi altında Öfke, Üzüntü, Korku, Zevk, Sevgi, Şaşkınlık, Utanç ve İğrenme olmak üzere sekiz duygu kümesi yer almaktadır. Formun üçüncü bölümünde ise “İçerik Açısından Duygusal Okuryazarlık” kategorisi altında 24 maddeden oluşan ve kitapların içerik açısından duygusal okuryazarlığı yansıtmalarına yönelik “Evet-Hayır” soruları yer almaktadır.

Söz konusu form kullanılırken Goleman (2017)’in yapmış olduğu duygu sınıfları dikkate alınmıştır. Goleman’a göre bazı kuramcılar duyguları Öfke, Üzüntü, Korku, Zevk, Sevgi, Şaşkınlık, Utanç ve İğrenme olarak temel duygu kümelerine ayırmış ve her duygunun duygu alt kümelerini sınıflandırmıştır. Söz konusu duygu kümeleri sınıflamasında okul öncesi döneminin ilgi, ihtiyaçları ve yaş özellikleri dikkate alınarak her duygu kümesinde yer alan belirli duygular kapsam dışında bırakılmıştır. Her kitap için sırasıyla formda yer alan “Kitap Künyesi” bölümü, “Kitapta İşlenen Duygular” bölümü ve “İçerik Açısından Duygusal Okuryazarlık” bölümleri doldurulmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veriler, “Resimli Öykü Kitaplarını Duygusal Okuryazarlık Açısından İnceleme Formu” aracılığıyla toplanmıştır. Öncelikli olarak Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyon başvurusu sonucunda onaylanan “Etik İzin” formu ve “Gönüllü Katılım” formu anaokullarına araştırmacı tarafından iletilmiş ve anaokullarından gerekli izinler alınarak kitap listelerine ulaşılmıştır. Gelen kitap listelerinden örneklemde yer alan ve üç anaokulunda bulunan kitapların incelenmesi süreci, haftalık planlama doğrultusunda anaokullarının uygun olduğu gün ve saatlerde araştırmacının anaokullarına giderek kitapları incelemesi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, anaokullarının kütüphaneleri işleyişte öğrencilerin eğitimsel etkinliklerini gerçekleştirdikleri eğitim ortamları olmaları bakımından, kütüphanelerin uygun olmadığı günlerde incelemeler, listede yer alan kitapların bir kısmının araştırmacının kitabevlerine gitmesi veya kitapları satın alarak incelemesi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Örneklemde yer alan kitaplar baştan sona okunarak metinde ve resimde yer alan duygular ile ifadeleri tespit edilerek forma kaydedilmiştir. Her bir kitap araştırmacı tarafından tekrar okunarak gözden kaçan eksiklikler giderilmiş ve formun üçüncü bölümünde yer alan içerik soruları yanıtlanmıştır. “Resimli Öykü Kitaplarını Duygusal Okuryazarlık Açısından İnceleme” formundan elde edilen verilerin analizinde; yüzde, frekans, ortalama gibi betimsel istatistik yöntemleri kullanılmıştır. Kitaplarda

duygusal okuryazarlığın yansıtılma düzeyinin yazarın cinsiyetine ve kitabın yerli ya da yabancı olup olmamasına göre anlamlı farklılığını belirlemek amacıyla nonparametrik testlerden Mann Whitney-U testi kullanılmıştır. Duygu alt kümelerinin kitapların yerli ya da yabancı olup olmamasına göre anlamlı farklılığını belirlemek için ise Ki-Kare testi kullanılmıştır. Araştırma sonunda elde edilen veriler “Doküman İncelemesi” yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmanın tümünde istatistiksel anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Bulgular bölümünde araştırma sorularına ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırma kapsamında ele alınan 227 kitap duygu durumları bakımından incelenmiş ve frekans dağılımları verilmiştir. Duygu kümeleri altında öfke, üzüntü, korku, zevk, sevgi, şaşkınlık, utanç ve iğrenme ana duygu durumlarının olduğu görülmüştür. Bu ana duygu durumlarına ilişkin frekans dağılımları Tablo 1.’de verilmiştir.

Tablo 1. Duygu Kümeleri Frekans Dağılımı

Duygu Kümesi	Duygu Kümesi Dağılımı	%
Öfke	64	3,35
Üzüntü	221	11,58
Korku	200	10,48
Zevk	614	32,18
Sevgi	432	22,64
Şaşkınlık	210	11,01
Utanç	69	3,62
İğrenme	98	5,14
TOPLAM	1908	100

Tablo 1. incelendiğinde, incelenen kitap sayısı 227 olmasına rağmen kitaplarda duygu kümelerine yer verilme toplamının 1908 olması, kitapların her birinde birden fazla duygu kümesine yer verildiğini işaret etmektedir. Buna göre resimli öykü kitaplarında en çok rastlanan duygu kümeleri Zevk (614) ve Sevgi (432) duygularıdır. Korku (200) ve Şaşkınlık (210) duyguları bu duyguları takip etmektedir. En az gözlemlenen duygu durumu ise Öfke (64) olarak gözlemlenmiştir.

Duygu kümelerinden Öfke duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımları ise Tablo 2.’de verilmiştir.

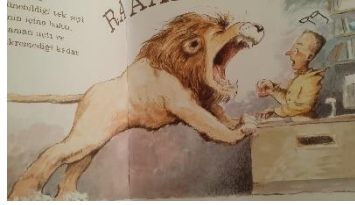
Tablo 2. Öfke Duygu Kümesinin Duygu Alt Kümelerine Göre Dağılımının Frekans Tablosu

Duygu Kümesi	Duygu Alt Kümesi	f	%
Öfke	Hiddet	15	23,44
	Kızgınlık	19	29,69
	Sinirlenme	10	15,63
	Alınganlık	3	4,69
	Rahatsızlık	17	26,56
TOPLAM		64	100

Tablo 2.’de görüldüğü gibi Öfke duygusunun duygu alt kümelerinde en çok gözlemlenen duygu Kızgınlıktır (19). Kızgınlığı Rahatsızlık (17), Hiddet (15) ve Sinirlenme (10) duyguları takip etmektedir. En az gözlemlenen duygu durumu ise Alınganlıktır (3). İncelenen resimli öykü kitaplarında öfke duygu kümesine ait ifade ise şu şekildedir:

“Sonra kızgın kızgın vızıldayarak havalandı, oradan ayrıldı” (Tembel Arı, 2006, s. 22). Verilen cümlede Kızgınlık duygu alt kümesine dair ifadeye rastlanmaktadır.

Karakterlerin rahatsızlık duydukları olaylar ya da durumlar karşısında sinirlenmeleri, kızmaları, kaşlarını çatmaları ve somurtkan davranışları öfke duygu kümesini gösteren jest ve mimikler olarak kabul edilmiştir. Aşağıda Öfke duygu kümesine ait resimler örneklendirilmiştir.

Resim 1. Resimlemede Yer Alan Hiddet Duygusuna Ait Jest ve mimikler (Knudsen, 2006)

Resim 1. (Knudsen, 2006, s. 21-22)'deki aslan karakterinin ağzını açarak ve ayaklarının üzerine kalkarak hiddetle kükrediği ve kütüphane görevlisine öfkesini yansıttığı görülmektedir. Karakterin söz konusu jest ve mimikleri Hiddet duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

Tablo 3. Üzüntü Duygu Kümesinin Duygu Alt Kümelerine Göre Dağılımının Frekans Tablosu

Duygu Kümesi	Duygu Alt Kümesi	f	%
Üzüntü	Acı	29	13,12
	Neşesizlik	124	56,11
	Yalnızlık	35	15,84
	Umutsuzluk	33	14,93
Toplam		221	100

Tablo 3.'te görüldüğü üzere Üzüntü duygusuna resimli öykü kitaplarında 221 kez rastlanmıştır. Üzüntü duygu kümesinden Neşesizlik duygu alt kümesi (124) resimli öykü kitaplarında en sık gözlemlenen duygu durumudur. Yalnızlık (35), Umutsuzluk (33) ve Acı (29) ise rastlanan üzüntü duygu kümesini ifade eden diğer duygu durumlarıdır. Resimli öykü kitaplarında Üzüntü duygu kümesine yönelik örnek ifade şöyledir:

“Bu durum Mambo’yu çok üzümüştü” (Uyurgezer Fil, 2007, s. 17). Verilen cümlede Neşesizlik duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

Karakterlerin neşesiz hissettikleri, ağladıkları ya da çaresiz hissettiklerini gösteren jest ve mimiklerin Üzüntü duygu kümesini yansıttığı kabul edilmiştir.

Resim 2. Resimlemede Yer Alan Acı Duygusuna Ait Jest ve Mimikler (Nünez, 2014)

Resim 2. (Nünez, 2014, s. 7) civciv karakterinin çok mutsuz olduğu ve üzüntüsünü ağlayarak yansıttığı görülmektedir. Karakterin jest ve mimikleri Acı duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

Resimli öykü kitaplarında gözlemlenen bir diğer duygu kümesi Korkudur. Korku duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımı Tablo 4.'te verilmiştir.

Tablo 4. Korku Duygu Kümesinin Duygu Alt Kümelerine Göre Dağılımının Frekans Tablosu

Duygu Kümesi	Duygu Alt Kümesi	f	%
Korku	Kaygı	94	47,00
	Şüphe	22	11,00
	Huzursuzluk	38	19,00

	Ürkme	46	23,00
Toplam		200	100

Tablo 4.'te görüldüğü üzere korku duygu kümesi, incelenen resimli öykü kitaplarında 200 defa gözlemlenmiştir. Korku duygu kümesinin en çok Kaygı (94) duygusuyla yansıtıldığı gözlenmektedir. Kaygı duygusunu Ürkme (46), Huzursuzluk (38) ve Şüphe (22) takip etmektedir. Korku duygu kümesine yönelik örnek ifade şu şekilde görülmektedir;

“Ansızın bir kurbağanın tiz sesiyle irkildi” (Küçük Kara Balık, 2017, s. 15). Verilen cümlede duyulan korku, irkilme eylemi ile ifade edildiğinden cümlede Ürkme duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

Resimli öykü kitaplarında karakterlerin çeşitli durumlardan huzursuzluk duymaları, huzursuz, tedirgin, kaygılı ve korku dolu halleri Korku duygu kümesine ait jest ve mimikler olarak kabul edilmiştir. Aşağıda Korku duygu kümesini yansıtan resimlere yer verilmiştir.

Resim 3. Resimlemede Yer Alan Huzursuzluk Duygusuna Ait Jest ve Mimikler (Satrapi, 2009)

Resim 3. (Satrapi, 2009, s. 3-4)'deki kız çocuk karakterinin canavar gölgelerinden korkarak yorganın altına gizlenmeye çalışması ve korku dolu bakışlarla bakması *Huzursuzluk* duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

Resimli öykü kitaplarında frekansı en yüksek olan duygu durumu Zevktir. Zevk duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımı Tablo 5.'te verilmiştir.

Tablo 5. Zevk Duygu Kümesinin Duygu Alt Kümelerine Göre Dağılımının Frekans Tablosu

Duygu Kümesi	Duygu Alt Kümesi	f	%
Zevk	Mutluluk	170	27,69
	Coşku	17	2,77
	Sevinç	125	20,36
	Heyecan	66	10,75
	Eğlenme	105	17,10
	Hoşnutluk	131	21,34
Toplam		614	100

Tablo 5.'te görüldüğü üzere resimli öykü kitaplarında en sık gözlemlenen duygu alt kümesi Mutluluktur (170). Hoşnutluk (131), Sevinç (125) ve Eğlenme (105) ise bu duygu durumunu takip eden duygu alt kümeleridir. Resimli öykü kitaplarında en az ise Heyecan (66) ve Coşku (17) duyguları gözlenmiştir. Zevk duygu kümesine ait ifade aşağıdaki gibidir:

“Bir gün beş çayı sırasında, Bayan Şampuan Can'a çok heyecan verici bir mektup gösterdi” (Şampiyon Şampuan, 2013, s. 7). Verilen cümlede “heyecan verici” ifadesiyle Heyecan duygu alt kümesi yansıtılmıştır.

Resimli öykü kitaplarında karakterlerin mutluluk, sevinç, coşku ve heyecan duygularını yansıttıkları davranışlar Zevk duygu kümesine ait jest ve mimikler olarak kabul edilmiştir.

Resim 4. Resimlemede Yer Alan Sevinç Duygusuna Ait Jest ve Mimikler (Maldonado, 2011)

Resim 4. (Maldonado, 2011, s. 33)'deki maymun karakterinin suda dans ettiği ve neşe içinde güldüğü söylenebilir. Maymun karakterin jest ve mimikleriyle Sevinç duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

Resimli öykü kitaplarında en sık gözlemlenen duygu durumlarından diğeri Sevgidir. Sevgi içeren duygu durumları ve frekans dağılımları Tablo 6.'da verilmiştir.

Tablo 6. Sevgi Duygu Kümesinin Duygu Alt Kümelerine Göre Dağılımının Frekans Tablosu

Duygu Kümesi	Duygu Alt Kümesi	f	%
Sevgi	Kabul görme	168	38,89
	Güven	65	15,05
	İyilik	79	18,29
	Sadakat	19	4,40
	Hayranlık	101	23,38
Toplam		432	100

Tablo 6.'da görüldüğü üzere Sevgi duygu kümesi en çok Kabul görme (168) duygu alt kümesi ile yansıtılmaktadır. Kabul görme duygusunu Hayranlık (101) takip etmektedir. İyilik (79) ve Güven (65) duygu alt kümeleri ise Sevgi duygu kümesini yansıtan diğer duygular olarak görülmektedir. Sadakat duygusu (19) ise en az gözlemlenen duygu durumudur. Sevgi duygu kümesi için öykülerde gözlemlenen ifade örneği şöyledir:

“Ben aslında annemi olduğu gibi seviyorum” (Başka Bir Anne, 2013, s. 30). Verilen cümlede karakterin annesini olduğu gibi kabul edip sevdiği söylenebilir. Cümlede Kabul görme duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

Karakterlerin birbirlerine sarılması, şefkat ile bakması, birbirlerini öpmesi, herhangi bir şeyin kabul görmesi, birine/bir varlığa hayranlık duyulması Sevgi duygu kümesine ait jest ve mimikler olarak kabul edilmiştir. Sevgi duygu kümesini yansıtan resimler aşağıda verilmiştir.

Resim 5. Resimlemede Yer Alan Kabul Görme Duygusuna Ait Jest ve Mimikler (Howarth, 2011)

Resim 5. (Howarth, 2011, s. 32-33) incelendiğinde baba ayı karakterinin yavru ayıyı kucaklaması aralarak birbirlerine sarıldıkları görülmektedir. Yavru ayının gülümsemesi, baba ayının yavru ayıyı kucaklaması Kabul görme duygusunu yansıtır niteliktedir.

Resim 6. Resimlemede Yer Alan İyilik Duygusuna Ait Jest ve Mimikler (Norac, 2010)

Resim 6. (Norac, 2010, s. 17-18)'deki kız çocuk karakterinin gözlüğü uzatarak dedesine yardımcı olduğu ve bir iyilik yaptığı söylenebilir. Resimde İyilik duygusu alt kümesi yansıtılmaktadır.

Şaşkınlık duygu durumu öykü kitaplarında 210 defa gözlenmiştir. Bu duygu durumunu ifade eden duygulara ait frekanslar ise Tablo 7.'de verilmiştir.

Tablo 7. Şaşkınlık Duygu Kümesinin Duygu Alt Kümelerine Göre Dağılımının Frekans Tablosu

Duygu Kümesi	Duygu Alt Kümesi	f	%
Şaşkınlık	Hayret	117	55,71
	Merak	93	44,29
Toplam		210	100

Tablo 7.'de görüldüğü gibi Hayret ve Merak duyguları Şaşkınlık duygu durumunu ifade eden duygulardır. Hayret duygusunu ifade eden görseller ya da anlatımlara 117 defa rastlanırken Merak duygusu için bu sıklık 93 olarak görülmüştür. Şaşkınlık duygu kümesi için metin içinde geçen örnek ifade şu şekildedir:

“O yaz, erik ağacının dibindeki ateş çiçeğini gören herkes çok şaşırıldı” (Rüzgâr, Tohum ve Çiçek, 2009, s. 16). Verilen cümlede Şaşkınlık duygusu yansıtılmaktadır.

Karakterlerin ani ve beklenmedik durumlar, olaylar karşısında sergiledikleri jest ve mimikler ile hayret ve merak duygularını yansıtan hareketleri Şaşkınlık duygusu olarak tanımlanmıştır. Şaşkınlık duygu kümesini yansıtan resimler aşağıda örneklendirilmiştir:

Resim 7. Resimlemelerde Yer Alan Hayret Duygusuna Ait Jest ve Mimikler (O'connor, 2008)

Resim 7. (O'connor, 2008, s. 24) karakterlerin yere düşmekte olan çocuğa hayret içinde baktıkları görülmektedir. Karakter jest ve mimikleriyle Hayret duygusu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

Öykü kitaplarında en az rastlanan duygu durumlarından biri de Utançtır. Utanç için gözlemlenen duygular için frekans dağılımı tablosu Tablo 8.'de verilmiştir.

Tablo 8. Utanç Duygu Kümesinin Duygu Alt Kümelerine Göre Dağılımının Frekans Tablosu

Duygu Kümesi	Duygu Alt Kümesi	f	%
Utanç	Suçluluk	9	13,04

	Hayal kırıklığı	8	11,59
	Pişmanlık	24	34,78
	Mahcubiyet	28	40,58
Toplam		69	100

Tablo 8.'de görüldüğü üzere Utanç duygu durumunu ifade eden duygular Suçluluk, Hayal Kırıklığı, Pişmanlık ve Mahcubiyettir. Bu duygulardan en çok gözlemlenen Mahcubiyet (28) ve Pişmanlık (24) duygularıdır. Suçluluk (9) ve Hayal Kırıklığı (8) ise diğer duygulara göre daha az görülmektedir. Utanç duygu kümesine yönelik örnek ifade şöyledir:

“Suçlulukla başını öne eğip; ‘Hepinizden özür dilerim.’ dedi” (Küçük Portakalın Sıradışı Öyküsü, 2015, s. 8). Verilen cümlede yapılan eylemden dolayı suçluluk hissedildiği ifade edildiğinden cümlede Suçluluk duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

Karakterlerin yapılan bir eyleme bağlı olarak pişman oldukları, kendilerini mahcup/utanmış hissettikleri ve özür diledikleri durumlar Utanç duygu kümesine ait jest ve mimikler olarak kabul edilmiştir. Utanç duygu kümesini yansıtan resimler aşağıda örneklendirilmiştir:

Resim 8. Resimlemede Yer Alan Hayal Kırıklığı Duygusuna Ait Jest ve Mimikler (Pett&Rubinstein, 2012)

Resim 8. (Pett ve Rubinstein, 2012, s. 22)'de kız çocuk karakterinin başına gelen durumun umduğu gibi sonuçlanmadığı söylenebilir. Karakterin jest ve mimikleri Hayal kırıklığı duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

İğrenme duygu durumu öykülerde rastlanan bir diğer duygudur. Bu duygu durumunu ifade eden duygular ise Tablo 9.'da verilmiştir.

Tablo 9. İğrenme Duygu Kümesinin Duygu Alt Kümelerine Göre Dağılımının Frekans Tablosu

Duygu Kümesi	Duygu Alt Kümesi	f	%
İğrenme	Küçümseme	25	25,51
	Tiksinme	5	5,10
	Hoşlanmama	68	69,39
Toplam		98	100

Tablo 9.'da İğrenme duygu durumunun ifade edildiği duygulardan Hoşlanmama (68) en çok rastlanan ifade olmuştur. Küçümseme ise öykülerde 25 defa gözlemlenmiştir. Bunun yanında beş defa Tiksinme ifadelerinin olduğu görülmüştür. İğrenme duygusunu yansıtan örnek ifade şu şekildedir:

“Bak şu bücüre, nerelere gitmek istiyor... Boyundan büyük laflar işte” (Küçük Kara Balık, 2017, s. 5)! Verilen cümlede kişiyi hafife alma ve küçümseme ifadesi sezdirildiğinden Küçümseme duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

Karakterlerin birbirleri ile alay ettikleri, küçümsedikleri, birinden/bir şeyden hoşlanmadıkları ya da tiksindiklerini gösteren jest ve mimikleri İğrenme duygusuna sahip oldukları şeklinde kabul edilmiştir. Aşağıda İğrenme duygusuna ait resimler verilmiştir:

Resim 9. Resimlemede Yer Alan Küçümseme Duygusuna Ait Jest ve Mimikler (Oğuzkan, 2007)

Resim 9 (Oğuzkan, 2007, s. 9-10)'de hayvanların hipopotam ile alay ettikleri, onu küçümsedikleri, hipopotamın da bu duruma üzüldüğü söylenebilir. Resimde Küçümseme duygusu alt kümesi yansıtılmaktadır.

Tablo 10. Duygusal Okuryazarlığın Yerli ve Yabancı Kitaplarda Yansıtılması Puanı Mannwithney - U Testi Sonuçları

Duygusal Okuryazarlık	Değişken	n	Ortalama	Standart Sapma	Z (Kruskal Wallis)	p
Kitabın Anadili	Yerli	136	20.75	4.63	-3,477	0.001*
	Yabancı	91	22.49	2.68		

*p<.05

Tablo 10.'da görüldüğü üzere Duygusal okuryazarlığın yansıtılması puanı ($z=-3,477$, $p<.05$) yabancı ve yerli kitaplara göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Farklılığın yönü incelendiğinde, yabancı kitaplar için duygusal okuryazarlığın yansıtılma ortalaması 22.49 iken yerli kitaplar için ortalama 20.75'tir. Yani yabancı kitaplar duygusal okuryazarlığı yerli öykü kitaplarına göre daha iyi yansıtmaktadır.

Tablo 11. Resimli Öykü Kitaplarının İçerik Özelliklerinin Duygusal Okuryazarlık Açısından Dağılımı

MADDELER	Yanıt	f	%
Kitabın konusu hitap ettiği yaş grubunun ilgilerine uygun mu?	Hayır	6	2,7
	Evet	221	97,3
Kitap, duygusal okuryazarlığı desteklemekte midir?	Hayır	46	20,4
	Evet	181	79,6
Konu, duygu kümesine ait duyguları sezdirebiliyor mu?	Hayır	5	2,2
	Evet	222	97,8
Konu, duygu alt kümesine ait duyguları sezdirebiliyor mu?	Hayır	8	3,5
	Evet	219	96,5
Duygular, karakterler aracılığı ile çocuklara sezdiriliyor mu?	Hayır	11	4,9
	Evet	216	95,1
Çizimlerde karakterin duygu durumu, yansıtıcı bir şekilde verilmiş midir?	Hayır	32	14,2
	Evet	195	85,8
Yazınsal iletide duygular çocuklara sezdirilir nitelikte midir?	Hayır	8	3,5
	Evet	219	96,5
Resimler, metnin anlam bütünlüğünü açıklıyor mu?	Hayır	17	7,5
	Evet	210	92,5
Resimlerde kullanılan çizimler, ruh durumunu ve hisleri anlatabiliyor mu?	Hayır	25	11,1
	Evet	202	88,9

Tablo 11.'de görüldüğü üzere resimli öykü kitaplarında aranan ve formda yer alan özelliklerin birçoğu örneklem içerisinde yer alan 227 resimli öykü kitabında gözlemlenmektedir. İncelenen resimli öykü kitaplarının; %97,3'ünün konusunun hitap ettiği yaş grubunun ilgilerine uygun olduğu, %79,6'sının duygusal okuryazarlığı desteklediği, %97,8'inin konusunun duygu kümesine ait duyguları sezdirebildiği, %96,5'inin konusunun duygu alt kümesine ait duyguları sezdirebildiği, %95,1'inde duyguların, karakterler aracılığı ile

çocuklara sezdirebildiği, %85,8'inin çizimlerinde karakterin duygu durumunun, yansıtıcı bir şekilde verildiği, %96,5'inin yazınsal iletişimde duyguların çocuklara sezdirilir nitelikte olduğu, %92,5'inin resimlerinin, metnin anlam bütünlüğünü açıkladığı, %88,9'unun resimlerinde kullanılan çizgilerin, ruh durumunu ve hisleri anlatabildiği belirlenmiştir.

Tartışma

Araştırmada incelenen 227 adet okul öncesi dönem resimli öykü kitabında en çok işlenen duygunun Zevk (614) olduğu görülmektedir. Zevk duygusunun duygu alt kümelerine bakıldığında en çok Mutluluk (170), Hoşnutluk (131) ve Sevinç (125) duyguları şeklinde yansıtıldığı bulunmuştur. Alper (2012) de, "Resimli Kitaplardaki Karakterlerin Duygu Durumlarının İncelenmesi" konulu araştırmasında Parrot (2001)'in duygu sınıflamasına göre incelediği kitapların resim ve metninde en çok rastlanan duygunun Sevinç duygusu olduğunu belirtmiştir. Okul öncesi dönem çocuklarının kitaplara karşı olumlu tutum geliştirmelerine olanak sağlayacak kitapların, çocukların doğalarına hitap etmesi gerekliliği göz önünde bulundurulduğunda mutluluk ve sevinç duygularının resimli öykü kitaplarında daha sık tercih edildiği söylenebilir.

Araştırmada incelenen 227 adet resimli öykü kitabındaki duygu kümelerinin duygu alt kümelerine göre dağılımını gösteren cümleler incelendiğinde, sekiz duygu kümesinde yer alan her bir duygu alt kümesinin kitaplarda yer alan cümlelerinde yansıtıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Galligane ve Han (2015) küçük çocuklara duygu sözcüklerinin öğretilmesinde araştırma temelli sözcük bilgisi stratejilerinin kullanımını araştırdıkları çalışmalarında küçük çocukların olumlu duygusal gelişimlerini desteklemenin yollarından birinin, onlara uygun duygu sözlerini sağlamak olduğundan söz etmektedirler. Duygularını uygun sözcüklerle ifade edebilen çocukların, olumsuz duygusal ifadenin fiziksel yollarına başvurma olasılıklarının daha düşük olduğunu bildirmektedirler. Bu bağlamda, incelenen öykü kitaplarının tüm duygu kümeleri ve duygu alt kümelerine yönelik sözcükleri içermesinin çocukların duygu sözcükleri repertuarına olumlu katkılar sağladığı düşünülmektedir.

Araştırmada, resimli öykü kitaplarının içerik özelliklerine ilişkin olarak; konunun duygu kümesine ait duyguları sezdirebiliyor olması (%97,8), duyguların karakterler aracılığıyla çocuklara sezdiriliyor olması (%95,1), çizimlerde karakterin duygu durumunun yansıtıcı bir şekilde verilmesi (%85,8), temanın insana özgü duygu durumlarını çocuklara sezdirebiliyor olması (%96), resimlerin çocuk okurun duygu dünyasını harekete geçirebilecek nitelikte olması (%88,9) yönünde sonuçları elde edilmiş ve kitapların %79,6'sının Duygusal Okuryazarlığı desteklediği sonucuna varılmıştır. Harper (2016) da çocukların sosyal-duygusal gelişimlerini desteklemek amacıyla resimli kitapların kullanımını incelediği çalışmada 50 adet resimli öykü kitabını; hikâye, karakter, konunun geçtiği yer zaman, konu, çizgi, renk, şekil, metin ve kompozisyon ile resimleme özellikleri açısından incelemiştir. Çalışma sonunda, incelenen kitaplardaki karakterlerin duyguları yansıtılabilirliği, metnin resimdeki karakterlerin yüz ifadeleri ile uyumu, metinde yüz ifadesini yansıtan sözcük kullanımı, karakterin duygularını çağrıştıran canlı renkler/ çizgiler kullanımı açısından uygun olduğu belirlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre yabancı kitapların (%22,49) yerli kitaplara (%20,75) oranla duygusal okuryazarlığı daha iyi yansıttığı sonucuna varılmıştır. Alpöge'nin, Türkiye'de 1991-2000 yılları arasında çocuk edebiyatının durumunu saptamaya yönelik yaptığı araştırmasında, 1990'lı yıllarda 1980'li yıllara oranla daha az sayıda kitap basıldığını ancak kitapların kalitesinin arttığını belirlemiştir. Yine 1990'lı yılların başlarında çocuk yayınları daha az sayıda iken, 1990'lı yılların sonlarında bu sayının yükseldiğini saptamıştır. Türkiye'de çocuk edebiyatının gelişimi böyleyken Can (2014) ise, batıda çocuk edebiyatının 19. Yüzyıla kadar geçen dönemde hızla geliştiğini belirtmektedir. Buradan yola çıkılarak batıda çocuk edebiyatının çok daha önce gelişmeye başlamış olması, ülkemizde ise daha geç gelişmiş olması, yabancı kitapların yerli kitaplara oranla duygusal okuryazarlığı daha iyi yansıtmasını olağan bir sonuç olarak düşündürebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre incelenen resimli öykü kitaplarında Korku duygu kümesinin de (f=200) azımsanmayacak oranda yer aldığı sonucuna varılmıştır. Korku duygusunun kitaplarda en çok Kaygı ve Ürkme duygularıyla yansıtıldığı görülmektedir. Fırat, Güleç ve Şahin (2013), okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve öykü kitaplarını korku ve şiddet öğeleri açısından inceledikleri çalışmalarında, korku öğelerinin masal kitaplarında (%11,8) öykü kitaplarına

(%7,5) oranla daha fazla yer aldığı, aynı şekilde masal kitaplarında (%24,4) öykü kitaplarına oranla (%15,2) daha fazla şiddet öğelerinin yer aldığı sonucuna varmışlardır. Okul öncesi dönem resimli öykü kitaplarının duygusal okuryazarlık açısından incelendiği bu araştırma kapsamında incelenen kitaplarda, metinde ve resimlerde yer alan sözel ve görsel ifadelerde korku unsurlarına rastlanmadığı, korku duygusunun alt duyguları olan kaygı, huzursuzluk, şüphe ve ürkme boyutlarında okul öncesi çocukların yaş, ilgi ve gelişim özellikleri bağlamında işlendiği söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma Ankara İlindeki üniversitelere bağlı anaokullarında bulunan 2005-2017 yılları arasında basılmış okul öncesi dönem 227 resimli öykü kitabı incelenerek gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre okul öncesi dönem resimli öykü kitaplarında en çok işlenen duygu kümesinin Zevk iken en az işlenen duygu kümesinin ise Öfke olduğu saptanmıştır. Yabancı kitapların yerli kitaplara oranla duygusal okuryazarlığı daha iyi yansıttığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda incelenen resimli öykü kitaplarının büyük bir çoğunluğunun konu, karakterler, ileti, resim-metin bütünlüğü, resimleme ve çizim özellikleri açısından duygusal okuryazarlığı desteklediği, duyguların karakterler ve ileti (ana fikir) aracılığıyla çocuklara iletilindiği ve çizimlerinde karakterin duygu durumunun yansıtıcı bir şekilde verildiği belirlenmiştir.

Yapılan bu çalışma Ankara İlindeki üniversitelere bağlı anaokullarında bulunan 2005-2017 yılları arasında basılmış okul öncesi dönem 227 resimli öykü kitabı ile sınırlıdır. İleride yapılacak olan araştırmalarda duygusal okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinde resimli öykü kitaplarının kullanımına yönelik deneysel araştırmalar yapılabilir. Ailelerin çocukları ile kitap okuma sürecindeki duygusal okuryazarlığı destekleyici stratejileri incelenebilir. Kitaplarda ele alınan duyguların toplumsal cinsiyet açısından incelendiği çalışmalar gerçekleştirilebilir. Resimli öykü kitapları ile desteklenen bir duygusal okuryazarlık programı geliştirilerek etkililiği araştırılabilir. Okul öncesi eğitim öğretmenlerine gerek okullarında çocuklarla yaptıkları uygulamalarda gerekse ailelere yönelik yaptıkları eğitimlerde çocuklarının duyguları anlama ve uygun şekilde ifade edebilmelerine fırsat vermeleri için gerekli uygulamalar ve öneriler verilerek desteklenmeleri sağlanabilir.

Etik Kurul Onay Bilgileri

Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyon Onayı, Sayı: 35853172/433-1535, Tarih: 24 Nisan 2017

Kaynakça

- Alper, T. (2012). *Resimli kitaplardaki karakterlerin duygu durumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Alpöge, G. (2003). Okul öncesi çocuklara kitap okumanın ve masal anlatmanın önemi. Sevinç, M. (Ed.), *Gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*, içinde. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Alpöge, G. (2004). Çocuk Edebiyatı Projesi: Türkiye’de 1991-2000 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı. Haktanır G, Güler T, editörler. OMEP 2003 Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı; 5-11 Ekim 2003; Kuşadası. İstanbul; Ya-Pa; 2004. s. 418-433.
- Bar-On, R. (2007). How important is it to educate people to be emotionally intelligent, and can it be done? In R. Bar-On, J. G.Maree, & M. J. Elias (Eds.), *Educating people to be emotionally intelligent* (pp. 1–14). Westport, CT: Praeger.
- Bruce, C. (2010). *Emotional literacy in early years*. London: Sage Publications.
- Can, D. T. (2014). *Çocuk edebiyatı kuramsal yaklaşım*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Caruso, D. ve Salovey, P. (2004) *The Emotionally Intelligent Manager: How to develop and use the four key emotional skills of leadership.*, San Francisco, Jossey-Bass
- Deutschendorf, H. (2009). *The other kind of smart: Simple ways to boost your emotional intelligence for greater personal effectiveness and success*. Amacom.
- Denham, S. (1998). *Emotional development in young children*. New York: The Guilford Press.

- Fırat, H., Güleç, H., Şahin, Ç. (2013). Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve öykü kitaplarının korku ve şiddet öğeleri açısından incelenmesi. *International Journal of SocialScience*, 6(5), 217-241.
- Gallingane, C., Han, H.S. (2015). Words can help manage emotions: using research-based strategies for vocabulary instruction to teach emotion words to young children. *Childhood Education*, 91(5), 351-362.
- Goleman, D. (2017). *Duygusal zekâ*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Güleç, H., Geçgel, H. (2015). *Çocuk edebiyatı okul öncesinde edebiyat ve kitap*. İstanbul: Paradigma Akademi Yayınları.
- Hansen, C.C., Zambo, D. (2007). Loving and learning with wemberly and david: Fostering emotional development in early childhood. *Early Childhood Education Journal*, 34(4), 273-278.
- Harper, L.J. (2016). Preschool through primary grades: Using Picture books to promote social-emotional literacy. *YC Young Children*, 71(3), 80-86.
- Işıtan, S., Akoğlu, G. (2016). Yazı farkındalığı becerilerinin resimli çocuk kitabı aracılığıyla değerlendirilmesi: Güvenirlik ve geçerlik çalışması. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(3), 1333-1352.
- Kumschick, I.R. (2012). *Kann kinderliteratur emotionale kompetenzen fördern?*
<https://zenodo.org/record/3725701#.X3CF3TrVLIU> adresinden edinilmiştir.
- Nikolajeva, M. (2013). Picture books and emotional literacy. *The Reading Teacher* (67), 249–254.
- Oktay, A. (2002). *Yaşamın sihirli yılları*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Ripley, K., & Simpson, E. (2007). *First steps to emotional literacy. A programme for children in Fs and Ks1 and for older children who have language and/or communication difficulties*. Nova Iorque: David Fulton
- Sawyer, W.E. (2004). *Growing up with literature*. Canada: Thomson Learning.
- Smith, J.T. (2014). *Erken çocukluk döneminde gelişim: Çok kültürlü bir bakış açısı*. (B. Akman, Çeviri Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sorin, R. (2004). Understanding children's feelings – Emotional literacy in early childhood. *Research in Practice Series*. Canberra: Early Childhood Australia. ISBN: 0975193546
- Şimşek, T. (2016). Okul öncesinde çocuk edebiyatı ve medya el kitabı. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız Bıçakçı, M., Er, Ş., Aral, N. (2018). Etkileşimli öykü kitabı okuma sürecinin çocukların dil gelişimi üzerine etkisi. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(1), 1-8.

Bulgular Bölümünde Resim ve Metinlerinden Yararlanılan Resimli Öykü Kitapları

- Hiç Hata Yapmayan Kız, Mark Pett - Gary Rubinstein, 1001 Çiçek Kitaplar, 2012.
- Kütüphanedeki Aslan, Michelle Knudsen, Tudem Yayıncılık, 2006.
- Çilli: Marisa Nunez, Redhouse Kidz Çocuk Kitapları, 2014.
- Canavarlar Kedilerden Korkar, Marjane Satrapi, Marsık Kitap, 2009.
- Kendim Olmaktan Mutluyum, Christina Falcon Maldonado, Tübitak, 2011.
- Babam Neden Burada Değil, Heidi Howarth, Tübitak Yayınları, 2011
- Dedem Bir Şampiyon, Carl Norac, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.

STRUCTURED ABSTRACT

Investigation Of Illustrated Story Books Published Between 2005-2017 In Terms of Emotional Literacy

Introduction

Emotional literacy which defined as to identify, to understand, to regulate and to express emotions of one's and others 'in a proper way is the critical skill through life span. It is reported that early childhood period especially the age range of 4-8 years are the crucial years to learn emotional literacy skills. It is also stated that illustrated children's books which made up of visual texts and linguistic texts give children a learning opportunity while they are having fun and give them a chance to open the gates of the dream world. Despite increased visual content (digital games, cartoons, etc.) with technology, illustrated story books still maintain the status of being a fun, qualified and educational resource that reinforces the curiosity and learning desires of children and opens them the doors of the world of imagination. Therefore, the aim of this study is to investigate the illustrated story books published between 2005-2017 in the kindergartens attached to universities in Ankara in terms of emotional literacy.

Method

In this research a mixed method in which quantitative and qualitative research methods were applied together was used. The quantitative part of the research is a descriptive study in the screening model. In the qualitative part of the study, a document analysis method was used. The universe of the research is created from 658 illustrated story books which obtained from the kindergarten's book lists. University kindergartens were selected in terms of quantity (total 658 books) and quality (variety of publishing year, publisher variety). It is planned to work with a total of 243 samples with the help of a unified statistical sampling formula with a universe of 658. Randomness was provided by systematically selecting books from each kindergarten. In the books, 3 books which are not illustrated story books and 2 books with fairy tales were extracted from the sample and were not included in the research. In addition, 11 books in the sample were not included in the research since they were not published between 2005-2017. The sample of the research has been established by 227 illustrated story books; 136 native and 91 are foreign books. The "Investigation the Illustrated Story Books in Terms of Emotional Literacy" form which was developed by the researcher based on literature review and expert opinion was used as data collection tool in this study. The form consisted of three parts: The first part included topics of the title, author and author's gender, illustrator, translator, subject, theme, message, main character, side character, publisher, year of printing, number of prints of the illustrated story books. The second part of the form consisted eight emotion sets: Anger, Sadness, Fear, Pleasure, Love, Confusion, Shame and Disgust, under the category of "Emotions Presented in The Books". The third part of the form consisted the "Emotional Literacy in Content" part which is composed of 24 items and yes-no questions that reflect the emotional literacy of the books in terms of content. Each picture book examined through the form was recorded in the first section of the citation information form of the book. In the second part of the form, the emotions observed in the pictures and texts of the illustrated story books are marked and the same clauses expressing the emotions marked are recorded. In the third part of the form, the book was read again from beginning to end and the questions were answered by the researcher in terms of emotional literacy of the content of the book. Descriptive statistics methods (frequency, percentage and average) and nonparametric tests, which are Mann Whitney-U test and Chi-square test, were used to analyse the data. As a result; it has been found that there is reasonable difference between Turkish illustrated story books and the translated ones ($p < 0,05$) in terms of reflecting emotional literacy and it was determined that the most common emotion cluster in illustrated story books was Pleasure and the least processed emotion cluster was Anger. According to the findings obtained from the research will guide experts working in the field of children's literature and new researches in this field.

Results and Discussion

According to the findings, Pleasure (614) is the most commonly reflected emotion in the study. When the emotion subsets of Pleasure emotion are examined, it is found that Happiness (170), Gladness (131) and Joy (125) are the most reflected emotions. Alper (2012) in her “Examining the Emotions of Characters in Picture books” themed research in which she used Parrot (2001)’s emotion classification, examined the most common emotion as Joy in the pictures and texts of the books. Considering the necessity of the books that will enable the preschool children to develop a positive attitude towards the books, the emotions of happiness and joy are preferred more frequently in illustrated story books.

When the sentences showing the distribution of emotion sets according to emotion subsets examined in 227 illustrated story books investigated in the study, it was concluded that each subset of emotions in eight emotion set were reflected in the sentences in the books. Galligane and Han (2015), in their study of the use of research-based vocabulary strategies in teaching emotion words to young children, mentioned that one of the ways to support the positive emotional development of young children is to provide them appropriate emotional vocabulary. They also report that children who can express their emotions with appropriate words they are less likely to resort to physical ways of negative emotional expression. Galligane and Han also reported that Hayes and Ahrens (1988) stated that the perfect way to teach children new words is to read them story books aloud. Stories include many complex words, including emotion words. Children's books are better than any verbal language context for teaching vocabulary. In this context, in the light of these findings, it can be seen that the story books examined contain words for all emotions and emotion subsets and provide positive contributions to the repertoire of emotion words of children.